

Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvik-
ling

Den 13. maj 2005

Att.: Charlotte Pedersen

Sagsnr. 200500436

Hørings svar vedr. Kommissionens forslag til EU's syvende rammeprogram for forskning og teknologisk udvikling

AC har fra Videnskabsministeriet via EF-specialudvalget vedr. forskning modtaget Kommissionens forslag til EU's 7. rammeprogram for forskning og teknologisk udvikling i høring. AC har haft forslaget til høring i medlemsorganisationerne og har på den baggrund en række generelle bemærkninger.

På det helt overordnede plan finder AC, at der er sket en række fremskridt i forhold til EU's 6. rammeprogram. Det er først og fremmest meget positivt, at Kommissionen foreslår en fordobling af EU's forskningsbudget og dermed også signalerer, at forskning og videnoverførsel i fremtiden bør være blandt de helt centrale politikområder i EU.

Samtidig er det også positivt, at Kommissionen nu tager initiativ til at oprette et Europæisk Forskningsråd, således at EU's forskningspolitik via støtte til forskernes egne idéer og projekter i højere grad end tidligere medvirker til at understøtte den forskerinitierede grundforskning. Endelig finder AC det meget gavnligt, at der i forslaget til 7. rammeprogram er kommet mere fokus på videnoverførsel og på virksomhedernes anvendelse af forskningen.

Der er selvfølgelig stadig en lang række åbne spørgsmål – ikke mindst knyttet til finansieringen og den konkrete implementering af programmet, og AC ser også frem til, at særprogrammerne kommer til drøftelse. Men på det helt generelle plan finder AC, at en vedtagelse af hovedpunkterne i kommissionens forslag vil udgøre et vigtigt skridt i den rigtige retning.

Finansiering og prioritering

En eventuel fordobling af EU's forskningsbudget vil give mange nye muligheder i forhold til, hvad der kunne lade sig gøre med 6. rammeprogram, men samtidig står det jo klart for alle, at der på nuværende tidspunkt ingen sikkerhed er for, at der kan findes en politisk enighed om finansieringen af de foreslåede aktiviteter.

AC finder det således lidt svært at gå helt tæt ind i den indholdsmæssige drøftelse og afklaring af de foreslåede aktiviteter, så længe der ikke er vished om i hvert fald størrelsesordenen af de midler, der er til rådighed. Hvis det endelige beløb til rammeprogrammet bliver væsentligt mindre end det foreslåede, så hele "blokke" af aktiviteter må skæres væk, så vil det kunne forrykke de afgørende balancer væsentligt, fx mellem midlerne til hhv. strategisk forskning og fri forskning eller mellem midlerne til de ni temaer under "Samarbejde". AC ser derfor et behov for, at EF-specialudvalget, som grundlag for drøftelsen af den danske holdning til forslaget, får et større kendskab til kommissionens overvejelser om, hvilke dele af program-

met, der vil blive prioriteret højest, i tilfælde af at en tilpasning til en mindre økonomisk ramme bliver nødvendig.

Med hensyn til den konkrete fordeling af midlerne, så ønsker AC først og fremmest en mere ligelig fordeling mellem midlerne til den strategiske forskning (de ni temaer under "Samarbejde") og den forskerinitierede grundforskning (under "Idéer"). Der må lægges større vægt på, at gode forskningsresultater i stor udstrækning opnås i bottom-up-styrede forskningsmiljøer, og at mange kreative idéer og anvendelige opdagelser og forskningsresultater udspringer af den frie grundforskning. Hvor balancen mellem strategisk forskning og fri forskning med det foreliggende forslag er i størrelsesordenen 80/20, så finder AC, at balancen i stedet bør ligge på 50/50.

Men hensyn til prioriteringen af midler mellem de forskellige temaer, så finder AC, at temaerne fødevarer og miljø samt den samfundsvidenskabelige og humanistiske forskning er prioriteret for lavt i forhold til de øvrige temaer. Særligt samfundsvidenskab og humaniora ligger på et niveau, der er uforståeligt lavt i forhold til de øvrige temaer. At opbygge vækstskebnende og innovative viden- og velfærdssamfund i Europa er et projekt, som ikke kan realiseres alene gennem naturvidenskab og teknik. Der er i høj grad også brug for samfundsvidenskaben og den humanistiske videnskab, som bl.a. kan bidrage med afgørende elementer til samfundets sociale sammenhængskraft, et dynamisk offentligt-privat samspil og velfungerende institutioner med dynamisk ledelse. AC finder det derfor helt nødvendigt, at der sættes flere midler af til disse forskningsområder.

Endelig finder AC, at kernekraft er et område, som godt kunne nedprioriteres. Uanset at midlerne til EURATOM principielt holdes uden for 7. rammeprogram, så finder AC at dele af de godt 3 mia. Euro, der er afsat til dette program, kunne gøre bedre gavn som en del af rammeprogrammet, fx til en opprioritering af den samfundsvidenskabelige og humanistiske forskning.

Danmarks forudsætninger for deltagelse i 7. rammeprogram

Det er et meget vigtigt tema i den danske debat af programforslaget, hvordan vi sikrer de danske forskningsinstitutioner og virksomheder de bedste muligheder for at deltage i forskningsaktiviteterne i EU-regi og for at opnå andel i EU's forskningsmidler. Det er selvfølgelig positivt, at de nordiske lande har ligget i top med udnyttelsen af EU's 5. rammeprogram, men i forbindelse med 6. rammeprogram har der alligevel vist sig en række væsentlige udfordringer for Danmark.

I denne sammenhæng er det et vigtigt fokuspunkt, at et væsentligt forøget EU-forskningsbudget også vil kræve en væsentlig forøgelse af de danske forskningsmidler, således at de danske forskningsinstitutioner i fællesskab med de danske virksomheder er i stand til at levere den medfinansiering, der skal til for at få del i EU's forskningsmidler. En forudsætning for at de danske forskningsinstitutioner kan deltage i større europæiske forskningsprojekter er, at de har en stabil tilførsel af basismidler, der kan give dem et eget ressourcegrundlag og en tilstrækkelig langsigtet planlægningshorisont til at indgå i store og længerevarende projekter.

Den danske regerings udtalte støtte til den foreslåede forøgelse af EU's forskningsbudget må derfor helt uomgængeligt følges af en væsentlig forøgelse af de offentlige forskningsinvesteringer i Danmark allerede fra finansloven for 2006. Dermed kan midlerne nå at komme med i planlægningen af de forskningsprojekter, som gerne skal opnå støtte via 7. rammeprogram fra og med 2007.

I forlængelse heraf er det vigtigt, at der fra dansk side gøres en samlet indsats for at løse de indlejningsproblemer, som meget let opstår, når bevilgende midler fra

EU's rammeprogrammer løber ud. Konkrete forskningsprojekter kan meget vel vise sig at have yderligere potentiale, og forskningsmiljøer og netværk knyttet til projekterne - ofte etableret på tværs af institutioner og sektorer - kan være frugtbare at videreføre. Dertil kommer, at de konkrete forskere, hvis ansættelse har været baseret på EU-midler, skal kunne videreføre deres forskningsindsats i andet regi.

Til disse formål kræves, at forskningsinstitutionerne har ressourcerne til – udover at sikre medfinansieringen – også at kunne sikre indlejringen, dvs. videreførsel af frugtbare forskningprogrammer, vedligeholdelse af miljøer og netværk og fortsat finansiering af forskernes ansættelse. Dette kan ske enten via midler fra forskningsrådssystemet og private fonde eller via basismidlerne, men samtidig er det også vigtigt, at man ikke binder for stor en del af de frie midler i dansk forskning til medfinansiering og indlejring af EU-forskningsprojekter. Det kan få en uheldig indvirkning på prioriteringen af forskningsområder, særligt hvis der ikke er overensstemmelse mellem europæiske og danske indsatsområder. Alt i alt er der således en stort behov for, at en væsentlig forøgelse af EU's forskningsbudget også følges af en væsentlig forøgelse af det danske forskningsbudget.

Udover disse problemer, så viser alle erfaringer, at det er svært at få inddraget SMV'erne i EU's forskningsprogrammer og ikke mindst at få den indvundne viden i spil i SMV'erne - også i Danmark. Selv om der allerede fra dansk side har været gjort en stor indsats for at støtte SMV'erne i arbejdet med ansøgninger mv., så har man i de fleste programmer ikke nået den fra dansk side ønskede SMV-andel på 15 %. Særligt for et land som Danmark med mange SMV'er er det vigtigt, at det ikke kun er de store virksomheder, som har ressourcerne til en stor og vedholdende administrativ indsats, der har mulighed for at deltage. Der er altså behov for en forstærket indsats på dette felt.

Alt i alt er der et stort behov for en fortsættelse og udvidelse af de centrale aktiviteter og foranstaltninger, der forbereder, opruster og løbende understøtter danske forskningsinstitutioners og virksomhedernes deltagelse i EU's rammeprogrammer. De gode resultater af den ekstra indsats for at få flere virksomheder med i projekterne under 6. rammeprogram viser, at der kan være brug for at afsætte flere ressourcer til en yderligere indsats for vejledning og målrettet rådgivning af forskerne og deres administrative stab også i relation til 7. rammeprogram.

Samarbejde inden for prioriterede forskningstemaer

De ni skitserede temaer under komponenten "Samarbejde" bygger i vidt omfang videre på temaerne fra 6. rammeprogram, og det finder AC som helhed betragtet fornuftigt. Men AC finder det væsentligt, at beskrivelserne af temaerne i højere grad end det er tilfældet også dækker de danske styrkeområder, fx savnes i beskrivelsen af temaet "energi" en større vægt på alternative energiformer. Det kunne således være hensigtsmæssigt ved fastlæggelsen af den danske holdning til den indholdsmæssige del af temaerne at lade Det Strategiske Forskningsråds prioriterede temaer – herunder de netop udvalgte 10 innovationsaccelererende forskningsplatforme - udgøre en del af inspirationen, således at der kan arbejdes for en god overensstemmelse mellem de danske styrkeområder og EU's prioriterede temaer.

Derudover vil AC sætte spørgsmålstejn ved, om der med de ni temaer i tilstrækkelig grad åbnes for tværvideenskabelige temaer og forskningsprogrammer, men det vil jo i høj grad komme til at afhænge af implementeringen af rammeprogrammet. Under alle omstændigheder vil AC foreslå, at det mere eksplicit indskrives i nogle af de mere naturvidenskabeligt, teknisk og sundhedsvidenskabeligt prægede temaer, at de tilknyttede samfundsvidenskabelige og humanistiske aspekter af forskningen

også skal inddrages. Det handler konkret om fx de betydnings-, formidlings- og markedsføringsmæssige aspekter af forskningen og innovationen.

Endelig finder AC det positivt, at der i forhold til programmet "Samarbejde" også lægges vægt på samarbejdet med de excellente forskningsmiljøer uden for EU.

Forskernes idéer i fokus via Europæisk Forskningsråd

AC finder det som nævnt meget positivt med den styrkelse af den frie forskning, der ligger i forslaget om etableringen af Det Europæiske Forskningsråd under komponenten "Idéer", og AC forventer, at det vil indebære en styrkelse af grundforskningen på både nationalt og europæisk plan. Hvordan Det Europæiske Forskningsråd kommer til at fungere i praksis, fx normer og procedurer for nedsættelse af forskningsråd og fordeling af midler, fremgår imidlertid ikke særlig tydeligt af afsnittet om implementering i forslaget til rammeprogram.

Det står foreløbig åbent, hvordan rådsstrukturen bliver, dvs. hvilke faglige forskningsråd, der vil blive nedsat, og hvordan medlemmerne af de enkelte råd vil blive indstillet og udpeget, og hvordan fordelingen af repræsentanter vil blive på hhv. nationer og fagområder. AC lægger i den forbindelse vægt på, at der bliver en nogenlunde ligelig repræsentation fra de videnskabelige hovedområder. AC lægger samtidig stor vægt på, at der bliver fuld åbenhed og gennemskuelse i forbindelse med udvælgelsen af de forskere, der skal fordele midlerne, og i forbindelse med behandlingen af ansøgninger og fordeling af midlerne, samt kriterierne herfor.

Endelig er det meget vigtigt, at ansøgningsprocedurerne, selve fordelingen af midlerne og procedurerne knyttet til evaluering og afrapportering vedr. forskningsprojekterne bliver enkel og ubureaukratisk. Forskernes arbejdstid må ikke ødes bort på at skrive ansøgninger og skaffe midler i det europæiske forskningsrådssystem. Desværre tyder meget på, at omfanget af det administrative arbejde knyttet til at få del af midlerne udgør en meget væsentlig barriere. AC har eksempelvis kendskab til en forskergruppe, som selv efter at have fået en foreløbig godkendelse til at ansøge om midler fra 6. rammeprogram alligevel opgav at søge midlerne pga. de bureaukratiske procedurer. Efterfølgende opgjorde de deres tab i effektiv arbejdstid til 7% i den periode, hvor de havde arbejdet med ansøgningen. Andre forskere er via en analyse af det generelle ressourceforbrug nået frem til, at Europas forskere bruger flere ressourcer på ansøgninger end de får retur af midler fra EU's programmer.

AC finder derfor, at der er behov for en mere systematisk analyse af de konkrete administrative barrierer forskerne støder på. Formålet skal være at finde - gerne i første omgang rent danske - løsningsmodeller, der kan tilgodese både forskernes behov for enkelhed og behovet for demokratisk kontrol med anvendelsen af EU's midler. Det kan fx være i form af særlig administrativ støtte, konsulentbistand og centralt udviklede IT-værktøjer afhængig af problemernes substans.

Tilsvarende behovet for at øge den danske rådgivningsindsats, så ser AC et behov for at EU som en del af 7. rammeprogram sætter ressourcer af til at opgradere den service, der ydes i forbindelse med ansøgninger om midler og evaluering og afrapportering af projekterne. Let gennemskelige procedurer og en høj grad af service også i EU-regi er særdeles vigtigt, hvis EU's programmer skal komme ikke mindst SMV'erne til gavn, idet de ikke i samme grad som de store virksomheder har ressourcer til det administrative arbejde, der er forbundet med ansøgning og afrapportering.

Forskernes uddannelse, karriere og mobilitet

I forhold til komponenten "Mennesker" finder AC det vigtigt, at det kommende rammeprogram i højere grad end hidtil sætter fokus på samspillet mellem offentlig og privat forskning, og at det medvirker til at nedbryde barriererne mellem de forskellige sektorer og institutioner, der udfører forskning. Derfor vil AC foreslå, at der bliver lagt vægt på disse elementer, når resultaterne af 7. rammeprograms følges.

AC skal også foreslå, at der på europæisk plan gennemføres en fælles undersøgelse af de europæiske forskeres rejse- og mobilitetsmønstre med henblik på at udarbejde en samlet analyse af de væsentligste muligheder og barrierer for mobilitet. En sådan analyse kan danne grundlag for en fælles handlingsplan med en række indsatsområder, der kan sættes konkrete mål for. Planen kan øge udvekslingen af idéer og handlemuligheder, lægge op til flere udvekslingsaftaler og dermed understøtte mobiliteten både i de enkelte lande og på europæisk plan.

På samme vis mangler der fortsat et samlet overblik over initiativer, der kan understøtte forskernes uddannelse, kompetenceudvikling og karriereudvikling på både nationalt og europæisk plan. Der er mange gode taktik i kommissionens anbefalinger på området, men der bør ske en konkretisering af handlemulighederne og en mere præcis opfølgning på diverse anbefalinger. Det vil desuden være afgørende for konkretiseringen og realiseringen af initiativerne inden for både mobilitet og karriereudvikling, at forskernes organisationer både på nationalt og på europæisk plan inddrages i udformning og realisering af mål og initiativer.

Eksempelvis bør der i EU-regi arbejdes på at de, som uddanner sig til forskere, i så vidt omfang som muligt har de samme vilkår, som de forskere de samarbejder med i projekterne, dvs. at de har de samme lovgivningsmæssige og overenskomstmæssige rettigheder som andre forskere. Forskeruddannelsen må på tværs af de europæiske lande sikres status som begyndelsen på en forskerkarriere og ikke afslutningen på en uddannelse, så de mest talentfulde af de unge kandidater får tilstrækkelig incitament til at søge forskningen som karrierevej.

Derudover må der arbejdes på at reducere usikkerheden i ansættelsen og de mange midlertidige ansættelsesforhold, som i en del europæiske lande – herunder også i Danmark - præger de første år af karriereforløbet for de unge forskere. Kontraktansættelser, midlertidige stillinger og ansættelser på "løse" projektmidler er ikke befordrende for forskernes engagement og koncentration om forskningen, og forskningsinstitutionerne har svært ved at fastholde kompetencer og faglige miljøer.

Også set i dette lys er det vigtigt, at der som tidligere nævnt gøres en samlet indsats i forhold til indlejringen af EU-forskningsprojekter. Når programmidlerne løber ud må den enkelte forsker tage stilling til om den aktuelle forskning må indstilles – og jobbet dermed ophøre, eller om kræfterne skal bruges på at søge forskningsprogrammet indlejret i forhold til eksisterende institutioner og programmer. Dette bør ikke være en situation, som alene skal håndteres af de(n) enkelte forsker(e) – det bør i stedet håndteres som en fælles problemstilling for dansk forskning.

Der må alt i alt arbejdes på at skabe kontinuitet i forskernes karriereveje – også gennem flere jobmuligheder i løbet af karrieren. Det er derfor vigtigt for forskernes kompetence- og karriereudvikling, at der skabes systematiske ordninger, der sikrer forskerne mulighed for i længere tidsperioder at henlægge forskningsaktiviteten til en anden forskningsinstitution eller virksomhed – enten i eget land eller i udlandet. Dermed understøttes det, at forskerne får erfaringer med og etablerer samarbejde med andre forskningsmiljøer og miljøer, hvor forskningen anvendes i praksis. Dette kan gøres via faste regler eller aftaler om sabbatordninger, orlov eller udveksling,

der kan skabe incitamentet til at øge mobiliteten både for den enkelte forsker og for forskningsinstitutionerne.

Videnoverførsel og innovation

Under komponenten "Kapaciteter" finder AC, at det absolut væsentligste punkt er det, som omhandler SMV'erne, idet det er en væsentlig forudsætning for en fuld udnyttelse af rammeprogrammet i Danmark, at det også kommer SMV'erne til gavn. Derfor finder AC det også nødvendigt, at der bliver en mere eksplicit og konkret kobling til EU's programmer vedr. innovation (CIP) og iværksætterier.

AC ser også meget gerne, at der i syvende rammeprogram bliver større fokus på SMV'ernes muligheder for at udnytte forskningsresultaterne og på sammenhængen mellem den brugerdrevne innovation, som disse virksomheders udvikling ofte bygger på, og forskningen. Især i forbindelse med den anvendte forskning er der brug for at forskningsprojekterne i højere grad knytter an til borger-, bruger- og kundespektivet, således at forskningsresultaterne lettere kan indgå i udviklingen af produkter og services – ofte i SMV'erne.

I denne proces er medarbejderne i SMV'erne en væsentlig ressource – og det gælder ikke kun de højtuddannede - fordi de har kontakten til de konkrete brugere af virksomhedens produkter og services. Det er også vigtigt at sætte fokus på den "personbårne" videnoverførsel, idet de først ansatte akademikere og ph.d.-ere i høj grad medvirker til virksomhedernes, ikke mindst SMV'erne, innovation og til opgradering af viden indholdet i produkter og services.

Det må derfor sikres, at forskningsprogrammer i det syvende rammeprogram ikke bliver for disciplinorienterede, men i højere grad også tager et problemorienteret udgangspunkt, således at der kommer fokus på de samfundsmæssige problemer, der "efterspørger" en god forskningsmæssig og/eller videnbaseret løsning.

Afsluttende bemærkninger

Det altafgørende for AC er, at 7. rammeprogram giver bedre betingelser for, at de danske forskere – gerne i samarbejde med europæiske forskere eller forskere fra tredjelande – kan udøve excellent forskning på højeste internationale niveau. Kvaliteten i de konkrete elementer af rammeprogrammet må derfor bedømmes ud fra, om de understøtter dette overordnede formål, og det kan først endeligt vurderes, når implementeringen går i gang. Men som det allerede er nævnt, er det AC's vurdering, at der er taget et pænt skridt i den rigtige retning, hvis hovedlinjerne i kommissionens forslag vedtages.

Med venlig hilsen

Karen Skytte
Direkte nr.: 33 69 40 76
E-mail: ks@ac.dk